

**ΤΟ ΕΛΕΓΚΤΙΚΟ ΣΥΝΕΔΡΙΟ**

**ΣΕ ΟΛΟΜΕΛΕΙΑ**

Συνεδρίασε δημόσια στο ακροατήριό του, στις 3 Μαΐου 2017, με την εξής σύνθεση : Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, Πρόεδρος, Ιωάννης Σαρμάς, Χρυσούλα Καραμαδούκη, Μαρία Βλαχάκη, Άννα Λιγωμένου, Γεωργία Μαραγκού, Αγγελική Μαυρουδή και Κωνσταντίνος Κωστόπουλος, Αντιπρόεδροι, Γεώργιος Βοΐλης, Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου, Ασημίνα Σαντοριναίου (εισηγήτρια), Ελένη Λυκεσά, Σταμάτιος Πουλής, Κωνσταντίνα Ζώη, Αγγελική Μυλωνά, Γεωργία Τζομάκα, Θεολογία Γναρδέλλη, Βιργινία Σκευή, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφianού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Βασιλική Προβίδη, Κωνσταντίνος Παραθύρας, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομάτη, Ευαγγελία Σεραφή, Κωνσταντίνος Κρέπης, Ειρήνη Κατσικέρη, Γεωργία Παπαναγοπούλου και Νεκταρία Δουλιανάκη, Σύμβουλοι. Γραμματέας η Ελένη Αυγουστόγλου.

**Γενικός Επίτροπος Επικρατείας :** Μιχαήλ Ζυμής.

**Για** να αποφανθεί, κατ' εφαρμογή της παρ. 2 του άρθρου 108<sup>Α</sup> του π.δ. 1225/1981, επί του προδικαστικού ερωτήματος, που υποβλήθηκε με την 201/2017 απόφαση του ΙΙΙ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, για ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο προσώπων και ανέκυψε κατά την εκδίκαση της από 9.1.2009, κατατεθείσας στην Υπηρεσία Επιτρόπου του Ελεγκτικού Συνεδρίου στο Υπουργείο ... στις 24.3.2009 και καταχωρηθείσας στο βιβλίο δικογράφων ΙΙΙ Τμήματος με Α.Β.Δ. .../2009,

έφεσης και σωρευθείσας στο ίδιο δικόγραφο αγωγής του ... του ..., κατοίκου ... (οδός ... .., Τ.Κ. ...), ο οποίος δεν παραστάθηκε.

**Κ α τ ά** α) Του Ελληνικού Δημοσίου, που εκπροσωπεί νόμιμα ο Υπουργός Οικονομικών, ο οποίος παραστάθηκε ενώπιον της Ολομελείας δια του Νομικού Συμβούλου του Κράτους Νικολάου Καραγιώργη,

β) της .../14.9.2007 πράξης της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του Γενικού Λογιστηρίου του Κράτους (ΓΛΚ) και

γ) της σιωπηρής απόρριψης από την Επιτροπή Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων του ΓΛΚ της .../12.5.2008 ένστασής του.

Κατά τη συζήτηση που ακολούθησε το Δικαστήριο άκουσε:

Τον εκπρόσωπο του Ελληνικού Δημοσίου, ο οποίος ζήτησε την απόρριψη της αγωγής.

Τον Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο, ο οποίος αναπτύσσοντας την από 3.5.2017 έγγραφη γνώμη του, ανέφερε ότι η αποζημιωτική αγωγική αξίωση δεν καταλαμβάνει το χρονικό διάστημα στο οποίο αναδράμουν τα οικονομικά αποτελέσματα της κατ' αύξηση αναπροσαρμοζόμενης σύνταξης του ενάγοντος κατόπιν παραδοχής της σωρευόμενης στο αυτό δικόγραφο έφεσης και ακολούθως πρότεινε την παραπομπή της υπόθεσης για εκδίκαση στο ΙΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου.

Μετά τη δημόσια συνεδρίαση το Δικαστήριο συνήλθε σε διάσκεψη, με παρόντες τους δικαστές που έλαβαν μέρος στη συζήτηση της υπόθεσης, εκτός από τις Αντιπροέδρους Χρυσούλα Καραμαδούκη (ήδη Γενική Επίτροπο της Επικρατείας στο Ελεγκτικό Συνέδριο) και Γεωργία Μαραγκού, τους Συμβούλους

Γεώργιο Βοΐλη, Ελένη Λυκεσά, Κωνσταντίνα Ζώη και Θεολογία Γναρδέλλη, που είχαν κώλυμα (άρθρα 11 παρ. 2 του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 4129/2013 και 78 παρ. 2 του π.δ. 1225/1981), καθώς και τη Σύμβουλο Νεκταρία Δουλιανάκη, που αποχώρησε από τη διάσκεψη, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 2 του ν. 1968/1991.

**Αφού μελέτησε τα σχετικά έγγραφα και**

**Σκέφθηκε σύμφωνα με το νόμο**

**Αποφάσισε τα εξής :**

1. Με την 201/2017 απόφασή του, το ΙΙΙ Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου υπέβαλε προδικαστικό ερώτημα στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, κατ' εφαρμογή του άρθρου 108<sup>Α</sup> παρ. 2 του π.δ. 1225/1981, προκειμένου η Ολομέλεια να αποφανθεί σχετικά με το ποιά πρέπει να είναι η δικονομική αντιμετώπιση αγωγής αποζημιώσεως, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., για τη ζημία που υπέστη συνταξιούχος στρατιωτικός από την μη αναπροσαρμογή της σύνταξής του, με βάση τις μισθολογικές προαγωγές των άρθρων 5 και 6 του ν. 2838/2000 (όπως αντικαταστάθηκαν εν μέρει από το άρθρο 37 του ν. 3016/2002), για το χρονικό διάστημα εκείνο, για το οποίο η σωρευόμενη στο αυτό δικόγραφο έφεση γίνεται δεκτή και αναπροσαρμόζεται η σύνταξή του, με βάση τις ίδιες ως άνω διατάξεις.

2. Σύμφωνα με τη διάταξη του άρθρου 108<sup>Α</sup> παρ. 2 του π.δ. 1225/1981, όπως το άρθρο αυτό προστέθηκε με το άρθρο 69 του ν. 4055/2012 (ΦΕΚ Α' 51), όταν Τμήμα του Δικαστηρίου επιλαμβάνεται υπόθεσης στην οποία ανακύπτει ζήτημα γενικότερου ενδιαφέροντος που έχει συνέπειες για ευρύτερο κύκλο

προσώπων, χωρίς το ζήτημα αυτό να έχει κριθεί με προηγούμενη απόφαση της Ολομέλειας του Δικαστηρίου, μπορεί με απόφασή του, η οποία δεν υπόκειται σε ένδικα μέσα, να υποβάλει σχετικό προδικαστικό ερώτημα στην Ολομέλεια (ΕΣ 486, 487, 887, 1510/2016).

3. Τα κρίσιμα στοιχεία της διαφοράς από την οποία ανέκυψε το προδικαστικό ερώτημα που υπεβλήθη στην Ολομέλεια καθώς και η κρίση του Τμήματος επί των σχετικών ζητημάτων εκτίθενται στις σκέψεις 4 έως 10 της παρούσης, που ακολουθούν.

4. Με την .../14.9.2007 πράξη της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ αναπροσαρμόσθηκε οίκοθεν η σύνταξη του ... ..., απόστρατου Αντισυνταγματάρχη του Στρατού Ξηράς και ήδη συνταξιούχου στρατιωτικού, με βάση τον βασικό μισθό του βαθμού του Συνταγματάρχη, προσαυξημένο με τα δύο τρίτα (2/3) της διαφοράς μεταξύ αυτού του βασικού μισθού και εκείνου του επόμενου βαθμού του Ταξίαρχου, από 1.10.2005, σύμφωνα με τις διατάξεις των άρθρων 37 του ν. 3016/2002 και 8 του ν. 3408/2005. Η δε διαφορά μεταξύ της αναπροσαρμοσθείσας σύνταξης και εκείνης που καταβαλλόταν μέχρι 30.9.2005 ορίστηκε ότι θα του καταβληθεί τμηματικά και σταδιακά, δηλαδή 5% αυτής από 1.10.2005, 7% από 1.1.2006, 10% από 1.7.2006, 18% από 1.1.2007, 24% από 1.7.2007 και το υπόλοιπο 36% αυτής από 1.1.2008. Με την .../29.11.2007 αίτηση προς το ΓΛΚ ο ανωτέρω συνταξιούχος ζήτησε την αναπροσαρμογή της σύνταξής του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, από την έναρξη ισχύος των διατάξεων του άρθρου αυτού (1.7.2002), και την άμεση και στο ακέραιο καταβολή του συνόλου της διαφοράς μεταξύ της σύνταξης που λάμβανε και αυτής που θα έπρεπε να είχε λάβει για το χρονικό διάστημα από

1.7.2002 έως 31.12.2007. Επί της αιτήσεως αυτής εκδόθηκαν τα ταυτάρια .../20.6.2008 έγγραφα της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ. Κατά της «σιωπηρής απόρριψης» της .../29.11.2007 αίτησής του, καθώς και κατά της .../14.9.2007 πράξης της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ ο ανωτέρω συνταξιούχος άσκησε την .../12.5.2008 ένσταση, η οποία απορρίφθηκε αρχικά σιωπηρά και στη συνέχεια και ρητά με την .../2011 απόφαση της Επιτροπής Ελέγχου Πράξεων Κανονισμού Συντάξεων (ΕΕΠΚΣ), ως απαράδεκτη μεν κατά το μέρος που έβαλε κατά της «απόρριψης» της .../29.11.2007 αίτησής του, ως νόμω αβάσιμη δε κατά το μέρος που έβαλε κατά της .../14.9.2007 πράξης αναπροσαρμογής. Με την έφεσή του ο εκκαλών στρέφεται κατά της σιωπηρής απόρριψης της .../12.5.2008 ένστασής του από την ΕΕΠΚΣ επιδιώκοντας αφενός την αναπροσαρμογή της σύνταξής του από την έναρξη ισχύος των διατάξεων του άρθρου 37 του ν. 3016/2002 (1.7.2002), αφετέρου την καταβολή άμεσα και στο ακέραιο του συνόλου της διαφοράς μεταξύ της σύνταξης που έλαβε και αυτής που θα έπρεπε να είχε λάβει για το χρονικό διάστημα από 1.7.2002 έως 31.12.2007, νομιμοτόκως.

5. Το Τμήμα έκρινε ότι, μη νομίμως με την προσβαλλόμενη απόφαση απορρίφθηκε η ένσταση του εκκαλούντος κατά το μέρος που έβαλε κατά της .../14.9.2007 πράξης της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ και κατά το κεφάλαιο αυτής με το οποίο η σύνταξή του αναπροσαρμόστηκε από 1.10.2005, σύμφωνα με τη διάταξη της παρ. 1 του άρθρου 8 του ν. 3408/2005, καθόσον η διάταξη αυτή, κατ' εφαρμογή της οποίας εχώρησε η επίμαχη αναπροσαρμογή, κατά το μέρος που ορίζει ότι τα οικονομικά αποτελέσματα από την οίκοθεν αναπροσαρμογή των συντάξεων των συνταξιούχων στρατιωτικών, με βάση τις μισθολογικές

προαγωγές των άρθρων 5 και 6 του ν. 2838/2000 (όπως αντικαταστάθηκαν εν μέρει από το άρθρο 37 του ν. 3016/2002), αρχίζουν από 1.10.2005, είναι ανίσχυρη και μη εφαρμοστέα (βλ. σκέψη 10). Τα οικονομικά αποτελέσματα όμως της αναπροσαρμοσθείσας, με την .../14.9.2007 πράξη της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ, σύνταξης δεν δύνανται να αναδράμουν πέραν της τριετίας από την πρώτη του μήνα κατά τον οποίο συντελέσθηκε η σιωπηρή απόρριψη της .../12.5.2008 ένστασης του εκκαλούντος από την ΕΕΠΚΣ, και ειδικότερα πριν από την 1<sup>η</sup>.8.2005 (βλ. σκέψεις 13 και 14), ενώ, κατά την ειδικότερη γνώμη της Συμβούλου Θεολογίας Γναρδέλλη, επιτρεπτός εκτείνονται μέχρι τρία έτη από την πρώτη του μήνα έκδοσης της .../14.9.2007 πράξης, δηλαδή μέχρι την 1<sup>η</sup>.9.2004. Κατ' ακολουθίαν των ανωτέρω, έκανε εν μέρει δεκτή την έφεση, ακύρωσε την .../2011 απόφαση της ΕΕΠΚΣ και μετά τη μερική παραδοχή της .../12.5.2008 ένστασης του εκκαλούντος, μεταρρύθμισε την .../14.9.2007 πράξη αναπροσαρμογής και όρισε ως χρόνο έναρξης πληρωμής της αναπροσαρμοσθείσας σύνταξής του εκκαλούντος την 1<sup>η</sup>.8.2005

**6.** Με σωρευόμενη στο αυτό δικόγραφο αγωγή (άρθρα 123 του π.δ. 1225/1981, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006, 124 και 122 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας), ο ανωτέρω συνταξιούχος ζητεί να υποχρεωθεί το εναγόμενο Ελληνικό Δημόσιο, δι' αποφάσεως κηρυσσομένης προσωρινώς εκτελεστής, να καταβάλει σ' αυτόν, ως αποζημίωση κατ' άρθρο 105 ΕισΝ.Α.Κ., το ποσό των δεκαέξι χιλιάδων εκατόν τριάντα ευρώ και είκοσι τεσσάρων λεπτών (16.130,24 ευρώ), το οποίο αντιστοιχεί, κατά τους ισχυρισμούς του, στη συνολική διαφορά σύνταξης την οποία στερήθηκε κατά το χρονικό διάστημα από 1.7.2002 έως 31.12.2007,

εξαιτίας α) της άρνησης της συνταξιοδοτικής Διοίκησης να αναπροσαρμόσει αυξητικώς τη σύνταξή του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, από την έναρξη ισχύος των διατάξεων του άρθρου αυτού (1.7.2002), και, περαιτέρω, ως χρηματική ικανοποίηση λόγω ηθικής βλάβης κατ' άρθρο 932 ΑΚ, το ποσό των πέντε χιλιάδων (5.000,00) ευρώ. Τα ποσά αυτά ζητεί νομιμοτόκως, από τη γέννηση των επιμέρους αξιώσεων, άλλως από την επίδοση της αγωγής.

7. Το Τμήμα έκρινε ομοφώνως ότι, για το χρονικό διάστημα από 1.10.2005 έως 31.12.2007 δεν υφίσταται παράνομη και ζημιογόνος άρνηση, κατά την έννοια του άρθρου 105 Εισ.Ν.Α.Κ., των οργάνων του ΓΛΚ να αναπροσαρμόσουν τη σύνταξη του ενάγοντος, καθόσον με την .../14.9.2007 πράξη της 44<sup>ης</sup> Διεύθυνσης του ΓΛΚ η σύνταξή του αναπροσαρμόσθηκε από 1.10.2005, με βάση τον βασικό μισθό του βαθμού του Συνταγματάρχη, προσαυξημένο με τα δύο τρίτα (2/3) της διαφοράς μεταξύ αυτού και εκείνου του επόμενου βαθμού του Ταξίαρχου, με την ίδια δε πράξη ορίστηκε η καταβολή της διαφοράς μεταξύ της σύνταξης που έλαβε μέχρι 30.9.2005 και της αναπροσαρμοσθείσας σύνταξής του σταδιακά και τμηματικά, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 8 του ν. 3408/2005, κατά θεμιτό περιορισμό του σχετικού, περιουσιακής φύσης, δικαιώματός του.

8. Περαιτέρω, το Τμήμα δέχθηκε κατά πλειοψηφία τα εξής: Η παράνομη κατά την έννοια του άρθρου 105 Εισ.Ν.Α.Κ., άρνηση των οργάνων του ΓΛΚ να εφαρμόσουν στην περίπτωση του ενάγοντος τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, από την έναρξη ισχύος τους (1.7.2002), προκάλεσε ζημία στον ενάγοντα, η οποία αντιστοιχεί στη διαφορά μεταξύ της σύνταξης που έλαβε από

1.7.2002 έως 30.9.2005 και αυτής που θα είχε λάβει, αν η σύνταξή του είχε αναπροσαρμοσθεί από 1.7.2002 με βάση τον βασικό μισθό του βαθμού του Συνταγματάρχη, προσαυξημένο με τα δύο τρίτα (2/3) της διαφοράς μεταξύ αυτού και εκείνου του επόμενου βαθμού του Ταξίαρχου. Η δε αξίωσή του για αποζημίωση, κατ' άρθρο 105 του Εισ.Ν.Α.Κ., για τη ζημία που υπέστη κατά το χρονικό διάστημα αυτό (1.7.2002 έως 30.9.2005) δεν έχει υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 90 παρ. 1 του ν. 2362/1995 (ΦΕΚ Α' 247), όπως ίσχυε προτού καταργηθεί από το άρθρο 177 παρ. 1 περ. α' του ν. 4270/2014, ενόψει της υποβολής της .../29.11.2007 αίτησής του, της κατάθεσης της υπό κρίση αγωγής και του ότι δεν νοείται παραγραφή εν επιδικία στη διοικητική δίκη. Κατόπιν αυτών, η αγωγή, κατά το μέρος που αφορά στην αξίωση του ενάγοντος για αποζημίωση, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., για τη ζημία που υπέστη από την μη αναπροσαρμογή της σύνταξής του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, κατά το χρονικό διάστημα από 1.7.2002 έως 30.9.2005, η οποία ευρίσκει έρεισμα στο νόμο (άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ. – βλ. σκέψεις 29 και 33) και δεν έχει υποπέσει στην πενταετή παραγραφή του άρθρου 90 παρ. 1 του ν. 2362/1995, όπως ίσχυε προτού καταργηθεί από το άρθρο 177 παρ. 1 περ. α' του ν. 4270/2014 (βλ. σκέψεις 30 και 33), έπρεπε να εξετασθεί, περαιτέρω, ως προς την ουσιαστική βασιμότητά της, με τον προσδιορισμό του ύψους της οφειλόμενης στον ενάγοντα αποζημίωσης, της μερικής παραδοχής, με την παρούσα, της σωρευόμενης στο αυτό δικόγραφο έφεσης (βλ. σκέψη 24) μη ασκούσης επιρροής επί της νομικής ή ουσιαστικής βασιμότητας της αγωγής, ενόψει α) της αυτοτέλειάς αυτής, σε σχέση με την ασκηθείσα έφεση (βλ. σκέψη 28), β) της μη δυνατότητας της

ασκηθείσας έφεσης να αποτελέσει ή να λειτουργήσει ως υποκατάστατο της αγωγής, υπό το πρίσμα τόσο του είδους, όσο και της έκτασης της παρεχόμενης με την ασκηθείσα έφεση δικαστικής προστασίας (μη εκτελεστικότητα της απόφασης επί της εφέσεως, μη επιδίκαση τόκων με αυτήν – βλ. σκέψεις 17, 18 και 19) αλλά και γ) του δικαιώματος του εκκαλούντος – ενάγοντος να επιλέξει μεταξύ εφέσεως, αγωγής ή της σωρευτικής ασκήσεως και των δύο αυτών ενδίκων βοηθημάτων στο ίδιο δικόγραφο (ΕΣ ΙΙΙ Τμ. 1772, 1766/2009).

9. Η γνώμη που μειοψήφησε στο Τμήμα δέχθηκε τα εξής, Η ασκηθείσα αγωγή, κατά το μέρος που αφορά στην αξίωση του ενάγοντος για αποζημίωση, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., για τη ζημία που υπέστη από την μη αναπροσαρμογή της σύνταξής του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, κατά το χρονικό διάστημα από 1.8.2005 έως 30.9.2005, έπρεπε να απορριφθεί, καθόσον μετά την μερική παραδοχή της έφεσής του και την αναπροσαρμογή της σύνταξής του από 1.8.2005, αποκαταστάθηκε αναδρομικώς η τρωθείσα με την παράνομη διοικητική ενέργεια νομιμότητα, αιρουμένων αναδρομικώς και των οικονομικών αυτής συνεπειών και ως εκ τούτου δεν υφίσταται πλέον η επικαλούμενη από τον ενάγοντα και επαχθείσα, εξ αιτίας της ως άνω παρανόμου ενεργείας, ζημία. Κατά λογική ακολουθία, δεν υφίσταται πλέον η βάση για τον καταλογισμό τόκων, καθώς ελλείπει το κεφάλαιο αποζημίωσης, χωρίς πάντως τούτο να σημαίνει ότι ο αποκατασταθείς κατά τα ανωτέρω ενάγων δεν δύναται να διεκδικήσει αποζημίωση εξ άλλου λόγου αν μπορεί να αποδείξει και άλλη ζημία, πλην της αναδρομικώς αποκατασταθείσης, που υπέστη εκ της αυτής παρανόμου πράξεως. Εξ άλλου, η έφεση και η αγωγή αποζημιώσεως, σε περιπτώσεις ως η κρινομένη, έχουν δικονομική μόνον

αυτοτέλεια και όχι ουσιαστική, δοθέντος ότι η βάση του αιτήματος δικαστικής προστασίας του διαδίκου είναι και στις δύο περιπτώσεις το παράνομο της αυτής διοικητικής πράξεως (πρβλ. ΕΣ ΙΙΙ Τμ. 1645/2016, ΙΙ Τμ. 127, 1761, 2827/2011, 4364, 4406/2013, 6678/2015)

**10.** Το Τμήμα, εν όψει του εγερθέντος ζητήματος μεταξύ των μελών του, ως αυτό εκτέθηκε στις σκέψεις 8 και 9 της παρούσης, υπέβαλε στην Ολομέλεια του Δικαστηρίου, διά της 211/2017 αποφάσεως αυτού, το εκτεθέν ήδη στη σκέψη 1 της παρούσης ερώτημα.

**11.** Η Ολομέλεια διαπιστώνει ότι το κατά το άρθρο 108<sup>A</sup> παρ. 2 του π.δ/τος 1225/1981 ζήτημα που υπέβαλε προς επίλυση σ' αυτήν το Τμήμα αναφερόμενο στη δικονομική αντιμετώπιση της αγωγής ως περιεγράφη στο ιστορικό της διαφοράς που αναπτύχθηκε στις προηγούμενες σκέψεις, δεν έχει επιλυθεί με προηγούμενη απόφαση της Ολομελείας του Δικαστηρίου και είναι πράγματι γενικότερου ενδιαφέροντος, ως εκ τούτου δε πρέπει, για την ορθή απονομή της δικαιοσύνης, να επιλυθεί από το Ελεγκτικό Συνέδριο δικάζον σε Ολομέλεια, της διαπιστώσεως αυτής αρκούσης, καθώς τηρήθηκε και η σχετική προδικασία, για να χωρήσει το Δικαστήριο στην εξέταση του ερωτήματος από ουσιαστικής επόψεως.

**12.** Το Σύνταγμα του 1975, όπως ισχύει και μετά τις ύστερες αναθεωρήσεις του, περιλαμβάνει διατάξεις από τις οποίες απορρέει η ιδιαίτερη θέση των δημοσίων υπαλλήλων (άρθρα 103 και 104 του Συντάγματος), των στελεχών των ενόπλων δυνάμεων (άρθρα 45, 23 παρ. 2 και 29 παρ. 3 του Συντάγματος), των πανεπιστημιακών (άρθρο 16 του Συντάγματος), των ιατρών που υπηρετούν σε κρατικούς φορείς για την προστασία της υγείας των πολιτών

(άρθρο 21 του Συντάγματος), των δικαστικών λειτουργών (άρθρα 87 και επ.), ενώ περιέχει και ειδικές διαδικαστικές ρυθμίσεις για την προπαρασκευή και την νομοπαραγωγική διαδικασία επί των συνταξιοδοτικών νομοσχεδίων (άρθρα 73 παρ. 2 και 3 του Συντάγματος), την απονομή των συντάξεων (άρθρο 80 του Συντάγματος), αλλά και την ειδική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου επί των διαφορών από την απονομή σύνταξης (άρθρο 98 παρ. 1 περ. στ του Συντάγματος). Από τις ρυθμίσεις αυτές συνάγεται ότι το Σύνταγμα υποδέχεται ως ιδιαίτερο θεσμό το ειδικό υπηρεσιακό και συνταξιοδοτικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, η έννοια δε της «σύνταξης» στις ανωτέρω ρυθμίσεις είναι νομικώς προκαθορισμένη από τις ρυθμίσεις των προϊσχυόντων Συνταγμάτων και ιδίως των νομοθετημάτων που είχαν εκδοθεί σε εκτέλεσή τους. Στο πλαίσιο αυτό, ως «σύνταξη» νοείται η περιοδική παροχή που καταβάλλεται σε δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο αντί μισθού και ως συνέχεια αυτού, μετά την αποχώρησή του από την ενεργό υπηρεσία, ενώ για την απονομή της εφαρμόζονται ενιαίοι κανόνες, προσαρμοσμένοι στην ιδιομορφία της σχέσης δημοσίου δικαίου που συνδέει τον δημόσιο λειτουργό ή υπάλληλο με την υπηρεσία. Η λειτουργία της σύνταξης, ως στοιχείου της ειδικής νομικής σχέσης των κατηγοριών αυτών πολιτών με το Κράτος σαφώς διακρίνεται από τις παροχές που καταβάλλονται στο πλαίσιο του θεσμού της κοινωνικής ασφάλισης (άρθρο 22 παρ. 5 του Συντάγματος), η οποία συνίσταται στην έναντι καταβολής εισφοράς, προστασία του ασφαλισμένου από την επέλευση κινδύνων (γήρας, ασθένεια, αναπηρία κλπ.) που μειώνουν ή εξαλείφουν την ικανότητά του να εργάζεται και, συνεπώς, τυχόν κατάργηση της «σύνταξης» υπό την προεκτεθείσα συνταγματική έννοια που είναι ιστορικά συνυφασμένη με το ειδικό υπηρεσιακό

και ασφαλιστικό καθεστώς των δημοσίων λειτουργών, υπαλλήλων και στρατιωτικών ή η πλήρης εξομοίωσή της με παροχή κοινωνικής ασφάλισης θα έθιγε τον πυρήνα των ως άνω διατάξεων του Συντάγματος. Ο νομοθέτης έχει, πάντως, την ευχέρεια να οργανώνει το σύστημα συνταξιοδότησης των δημοσίων λειτουργών και υπαλλήλων, ως προς τον τρόπο λειτουργίας του φορέα συνταξιοδότησης και των χρηματοδοτικών του μέσων, μεταφέροντας κατ' αναλογία ρυθμίσεις ή αρχές της κοινωνικής ασφάλισης, σεβόμενος, όμως, τα βασικά χαρακτηριστικά του θεσμού όπως αποτυπώθηκαν στο Σύνταγμα και μόνον στον βαθμό που οι ρυθμίσεις και οι αρχές αυτές είναι συμβατές προς τις ιδιαιτερότητες του συστήματος συνταξιοδότησης, όπως αυτές απορρέουν από το Σύνταγμα και έχουν οργανωθεί από τον ίδιο τον νομοθέτη (Ελ. Συν. Ολ. 244/2017).

**13.** Το αναφερόμενο στην ανωτέρω σκέψη συνταξιοδοτικό δικαίωμα των δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων διασφαλίζεται με τη δικαστική προστασία που του παρέχεται από το άρθρο 20 παρ. 1 του Συντάγματος, ως δικαίωμα δε περιουσιακής (αστικής) φύσεως προστατεύεται ομοίως και διά των άρθρων 6 παρ. 1 (δικαίωμα στη χρηστή απονομή της δικαιοσύνης), 13 (δικαίωμα αποτελεσματικής προσφυγής) της Ευρωπαϊκής Σύμβασης για την προάσπιση των δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των θεμελιωδών ελευθεριών και διά του άρθρου 1 (προστασία της ιδιοκτησίας) του 1<sup>ου</sup> Πρωτοκόλλου της εν λόγω Σύμβασης. Με το ως άνω πλέγμα των υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεων, οι φορείς του συνταξιοδοτικού δικαιώματος που αναφέρθηκαν στην προηγούμενη σκέψη, δικαιούνται πλήρους και αποτελεσματικής δικαστικής προστασίας, η οποία παρέχεται όχι μόνον διά της άρσεως της προσβολής που υπέστη το

δικαίωμα αυτών και της αποκαταστάσεως των ζημιών που τυχόν υπέστησαν οι φορείς του εκ της προσβολής του, αλλά και διά της διαπλάσεως κατά τέτοιο τρόπο των συναφών εννόμων σχέσεων ώστε να διασφαλισθεί και για το μέλλον η συμμόρφωση των υπόχρεων σεβασμού του δικαιώματος προς τις αξιώσεις που απορρέουν από αυτό. Δεν απαιτείται πάντως όπως η ανωτέρω περιγραφείσα προστασία εξασφαλίζεται δια ενός και μοναδικού δικονομικού μέσου, καθώς ο κοινός νομοθέτης δύναται, εντός της κυριαρχικής εξουσίας που διαθέτει, να προβλέψει πλείονα ένδικα βοηθήματα ή μέσα, αυτοτελή μάλιστα μεταξύ τους, που το καθένα έχει ως αντικείμενο τη θεραπεία διαφορετικού είδους προσβολής του εν λόγω συνταξιοδοτικού δικαιώματος. Είναι όμως αναγκαίο από το συνδυασμό των ενδίκων αυτών βοηθημάτων και μέσων να παρέχεται στους συνταξιούχους δημόσιους λειτουργούς και υπαλλήλους η πλήρης και αποτελεσματική προστασία του περιουσιακού αυτών δικαιώματος, ως απαιτείται από τις υπερνομοθετικής ισχύος διατάξεις που αναφέρθηκαν ήδη.

**14.** Στο άρθρο 98 παρ. 1 εδ. ε' του Συντάγματος, ως είχε υπό την αρχική διατύπωση αυτού, οριζόταν ότι στην αρμοδιότητα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ανήκει «[η] εκδίκασις ενδίκων μέσων επί διαφορών εξ απονομής συντάξεων», όμως υπό τη νέα διατύπωσή της, μετά την αναθεώρηση του Συντάγματος το 2001, στη σχετική ρύθμιση, που περιλαμβάνεται πλέον στο εδάφιο στ' του άρθρου 98 παρ. 1 του Συντάγματος, ορίζεται ότι στην αρμοδιότητα του Δικαστηρίου ανήκει «[η] εκδίκαση διαφορών σχετικά με την απονομή συντάξεων». Με την αντικατάσταση του όρου «ένδικα μέσα» δια του όρου «διαφορές» ο συνταγματικός νομοθέτης αποσύνδεσε τη συνταξιοδοτική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου από οργανικής φύσεως προϋποθέσεις και

διαδικαστικού ή δικονομικού χαρακτήρα προϋποθέσεις και κατέστησε αυτό το αρμόδιο Δικαστήριο να δικάσει κάθε διαφορά εκ συντάξεως δημοσίου λειτουργού ή υπαλλήλου ανεξαρτήτως του είδους της προσβολής του δικαιώματος και του δικονομικού μέσου διά του οποίου άγεται η διαφορά ενώπιον της δικαιοσύνης. Εκ τούτων παρέπεται ότι κατά την πρόβλεψη του άρθρου 98 παρ. 1 εδ. στ' του Συντάγματος, διά του Ελεγκτικού Συνεδρίου – υπό την επιφύλαξη του άρθρου 88 παρ. 2 του Συντάγματος – εξασφαλίζεται η πλήρης και αποτελεσματική δικαστική προστασία, ως αυτή ορίσθηκε σε προηγούμενη σκέψη, στο συνταξιοδοτικό δικαίωμα των δημόσιων λειτουργών και υπαλλήλων

**15.** Με την υπ' αριθμ. 4/2001 απόφασή του, εκδοθείσα επί αιτήσεως άρσεως αποφαιτικής συγκρούσεως δικαιοδοσίας μεταξύ του μονομελούς Διοικητικού Πρωτοδικείου Αθηνών και του ΙΙ Τμήματος του Ελεγκτικού Συνεδρίου, το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο ήρε την σύγκρουση υπέρ του Ελεγκτικού Συνεδρίου, δεχθέν ότι, κατά την έννοια του άρθρου 98 παρ. 1 περίπτωση ε' του Συντάγματος, ανήκουν αποκλειστικά στην δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου οι διαφορές ως προς την αναγνώριση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, οι οποίες περιλαμβάνουν όχι μόνον τις διαφορές τις σχετικές με την ύπαρξη του δικαιώματος αλλά και όσες αναφέρονται στο χρόνο ενάρξεως των οικονομικών αποτελεσμάτων του, απόκειται δε στο Ελεγκτικό Συνέδριο να κρίνει ως προς την έννοια και την συνταγματικότητα των σχετικών διατάξεων, ενώ αποκλείεται ή κρίση άλλων δικαστηρίων ως προς τα θέματα αυτά, ευθέως ή παρεμπιπτόντως. Με την ίδια απόφαση εκρίθη ότι τέτοιο θέμα, αναγόμενο στην αποκλειστική δικαιοδοσία του Ελεγκτικού Συνεδρίου

είναι και το γεννώμενο από άσκηση αγωγής κατά του Δημοσίου, βάσει του άρθρου 105 Εισ.Ν.Α.Κ., με αντικείμενο την καταβολή αποζημιώσεως στον δικαιούμενο συντάξεως για χρόνο πέραν του χρονικού ορίου που τάσσεται από το άρθρο 60 παρ.1 του α.ν. 1854/1951. Με τη δε απόφασή του 1/2004 το Ανώτατο Ειδικό Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το Ελεγκτικό Συνέδριο είναι, κατά το Σύνταγμα, αποκλειστικώς αρμόδιο για την εκδίκαση αγωγών αποζημιώσεως στρεφόμενων κατά του Κράτους για την διεκδίκηση αξιώσεων συνταξιοδοτικού περιεχομένου που ανάγονται σε χρόνο πέραν της τριετίας, όπως καθορίζεται στο άρθρο 60 παρ. 1 του α.ν. 1854/1951.

**16.** Από τις διατάξεις των άρθρων 22, 66 (όπως ίσχυε κατά τον κρίσιμο χρόνο) και 67 του του ΣΚ, ερμηνευόμενων σε συνδυασμό προς τα άρθρα 48 και 49 του π.δ. 1225/1981 (βλ. και άρθρα 1 παρ. 1 περ. ιθ' και 82 του ν. 4129/2013 «Κύρωση του Κώδικα Νόμων για το Ελεγκτικό Συνέδριο», ΦΕΚ Α' 52) συνάγεται ότι σε περίπτωση αμφισβήτησης της νομιμότητας πράξης του Διευθυντή Συντάξεων του ΓΛΚ ή απόφασης της ΕΕΠΚΣ, που περιέχει κρίση επί συνταξιοδοτικού δικαιώματος, είτε η αμφισβήτηση αφορά στην ύπαρξη γενικά του δικαιώματος σε σύνταξη, είτε στο πρόσωπο του δικαιούχου, το χρόνο της συντάξιμης υπηρεσίας, το ποσό της σύνταξης ή τον χρόνο έναρξης πληρωμής αυτής, ο ενδιαφερόμενος, που επιδιώκει την ακύρωση ή την μεταρρύθμισή της, δύναται να ασκήσει έφεση ενώπιον του Δικαστηρίου τούτου. Σύμφωνα δε με τη διάταξη του άρθρου 60 παρ. 1 του ΣΚ, όταν με απόφαση του Ελεγκτικού Συνεδρίου ακυρώνεται ή μεταρρυθμίζεται συνταξιοδοτική πράξη (του Διευθυντή Συντάξεων του ΓΛΚ) ή απόφαση (της ΕΕΠΚΣ, σε περίπτωση άσκησης ένστασης κατά της ως άνω πράξης), που περιέχει κρίση επί του συνταξιοδοτικού

δικαιώματος του ενώπιον του Δικαστηρίου προσφεύγοντος, και κανονίζεται για πρώτη φορά ή ανακαθορίζεται ή αναπροσαρμόζεται ήδη κανονισθείσα σύνταξη, τα οικονομικά αποτελέσματα της κανονιζόμενης, ανακαθοριζόμενης ή αναπροσαρμοζόμενης σύνταξης επιτρεπτά αναδράμουν μέχρι τρία (3) έτη από την πρώτη του μήνα έκδοσης της ακυρούμενης ή μεταρρυθμιζόμενης με την απόφαση του Δικαστηρίου πράξης (του Διευθυντή Συντάξεων του ΓΛΚ) ή απόφασης (της ΕΕΠΚΣ).

**17.** Από τη διάταξη του άρθρου 105 Εισ.Ν.Α.Κ., με την οποία θεσπίζεται η ευθύνη του Ελληνικού Δημοσίου προς αποζημίωση από τις παράνομες πράξεις ή παραλείψεις των οργάνων του, κατά την άσκηση της δημόσιας εξουσίας που τους έχει ανατεθεί, συνάγεται ότι ο συνταξιούχος του Δημοσίου δικαιούται να ζητήσει αποζημίωση για την αποκατάσταση της ζημίας που υπέστη από την παράνομη (υπό την έννοια της παραβίασης κανόνα δικαίου που προστατεύει ατομικό δικαίωμα) άρνηση της Διοίκησης να αναπροσαρμόσει αυξητικώς τη σύνταξή του, για τον προσδιορισμό του ύψους της οποίας (ζημίας) και μόνο λαμβάνεται υπόψη το ποσό της σύνταξης (διαφορά) που παρά το νόμο δεν καταβλήθηκε (ΕΣ Ολ. Ολ. 1505/2005, 1346/2006, 3021/2012, 3297/2013). Με τις δε διατάξεις των άρθρων 78, 80 παρ. 2 και 71 παρ. 4 και 5 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (όπως ίσχυαν κατά τον χρόνο κατάθεσης της υπό κρίση αγωγής), οι οποίες εφαρμόζονται και επί των ενώπιον του Δικαστηρίου αγωγών που ασκούνται από 4.7.2006 και εντεύθεν (άρθρο 123 του π.δ. 1225/1981, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006), καθιερώνεται η αυτοτέλεια του ενδίκου βοηθήματος της αγωγής για την ικανοποίηση χρηματικής αξίωσης, που θεμελιώνεται στο παράνομο πράξης ή

παράλειψης της Διοίκησης με συνταξιοδοτικό περιεχόμενο, σε σχέση με το ένδικο βοήθημα της έφεσης που ασκείται για την ακύρωση ή μεταρρύθμιση της εν λόγω πράξης ή παράλειψης (πρβλ. Ειδικ. Δικαστ. άρθρ. 88 παρ. 2 Σ αποφ. 4, 5 και 7/2006, βλ. ΕΣ Ολ. 3021/2012).

**18.** Στο άρθρο 49 του π.δ/τος 1225/1981 ορίζεται: «1. Διά της εφέσεως η υπόθεσις μεταβιβάζεται εις το αρμόδιον Τμήμα του Ελεγκτικού Συνεδρίου ως προς μεν το νόμω βάσιμον της πράξεως ή αποφάσεως κατά το σύνολον, ως προς δε το ουσία βάσιμον της πράξεως ή αποφάσεως κατά τα διά της εφέσεως και των προσθέτων λόγων καθοριζόμενα όρια. 2. Το δικαστήριο την νομικώς πλημμελή πράξιν ακυροί, εν όλω ή εν μέρει, ή μεταρρυθμίζει αναλόγως, φυλασσομένης της διατάξεως της επομένης παραγράφου. Την ουσιαστικώς εσφαλμένην πράξιν ακυροί ή μεταρρυθμίζει εντός των εν τη εφέσει ορίων, κρίνον περαιτέρω επί της ουσίας της υποθέσεως. 3. Διά της αποφάσεως αυτού το δικαστήριον δεν δύναται να καταστήση χείρονα την θέσιν του εκκαλούντος. 4. Το Δικαστήριον εφαρμόζει τον κατά τον χρόνον της εκδόσεως της εκκαλουμένης πράξεως ή αποφάσεως ισχύοντα νόμον. 5. Εις την κατ' έφεσιν δίκην επιτρέπεται η επίκλησις και προσαγωγή νέων αποδεικτικών μέσων.».

**19.** Στον Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας (ν. 2717/1999 φ. 97 Α'), που εφαρμόζεται και στην ενώπιον του Ελεγκτικού Συνεδρίου διαδικασία (άρθρο 123 του π.δ/τος 1225/1981, άρθρο 12, παρ. 2 ν. 3472/2006), ορίζονται τα εξής: (Στο άρθρο 71, παρ. 1) «Αγωγή μπορεί να ασκήσει εκείνος ο οποίος έχει, κατά του Δημοσίου ή άλλου νομικού προσώπου δημόσιου δικαίου, χρηματική αξίωση από έννομη σχέση δημόσιου δικαίου», (στο άρθρο 73, παρ. 2) «Αίτημα της αγωγής μπορεί να είναι: α) η καταψήφιση της αξιούμενης παροχής, ή β) η

αναγνώριση της αντίστοιχης αξίωσης», (στο άρθρο 80, παρ. 1) «Το δικαστήριο, κατά την επίλυση της διαφοράς, είτε δέχεται την αγωγή εν όλω ή εν μέρει και, ανάλογα με το αίτημά της, επιδικάζει την παροχή ή απλώς αναγνωρίζει τη σχετική αξίωση, είτε απορρίπτει την αγωγή».

**20.** Η Ολομέλεια κρίνει ομοφώνως ότι, είτε διά της εφέσεως είτε διά της αγωγής, οι αξιώσεις του συνταξιούχου για χρηματική παροχή λόγω μη καθορισμού της σύνταξης αυτού και των συναφών δικαιωμάτων σε ορισμένο ύψος, δεν επιτρέπεται σε καμία περίπτωση να ικανοποιηθούν σωρευτικώς υπό την έννοια της καταβολής σ' αυτόν, αφ' ενός μεν, αναδρομικώς του ποσού των οφειλομένων σ' αυτόν ευθέως εκ της συντάξεώς του ποσών και, αφ' ετέρου, αποζημιώσεως που αντιστοιχεί σε ζημία την οποία ο ανωτέρω υπέστη λόγω της μη κατά τα ανωτέρω καταβολής σ' αυτόν της συντάξεώς του στο ύψος που δικαιούνταν. Συνεπώς, ουδόλως υπό του παρόντος προδικαστικού ερωτήματος τίθεται ζήτημα εις διπλούν καταβολής σε συνταξιούχο ποσών που δικαιούται ευθέως εκ της συντάξεως αυτού και ποσών που δικαιούται ως αποζημίωση λόγω παράνομης αποστέρησής του από τις παροχές που δικαιούνταν ευθέως λόγω συντάξεως.

**21.** Κατά την έννοια της διατάξεως του άρθρου 49 του π.δ/τος 1225/1981, το Ελεγκτικό Συνέδριο, δικάζον κατ' έφεση, έχει την εξουσία, εφόσον δεχθεί το παράνομο αυτής, όχι μόνο να ακυρώσει την προσβληθείσα ενώπιόν του πράξη, ήτοι να την εξαφανίσει παντελώς εκ της εννόμου τάξεως, αλλά και να την μεταρρυθμίσει, δηλαδή να επέμβει το ίδιο, κατ' αποδεκτή διασταύρωση των λειτουργιών, στη διατύπωση της προσβαλλόμενης πράξης αφαιρώντας διατάξεις της και υποκαθιστώντας σ' αυτές άλλες με όλες τις εντεύθεν συνέπειες που για

την πράξη αυτή συνεπάγεται τούτο, ιδίως αναφορικά, όταν πρόκειται περί συνταξιοδοτικής πράξεως, με τον επανυπολογισμό της οφειλομένης στον δικαιούχο παροχής. Από τα ανωτέρω παρέπεται ότι η δικαστική προστασία που παρέχεται στον δικαιούχο συντάξεως όταν το Δικαστήριο τούτο, δικάζον κατ' έφεση, μεταρρυθμίζει την συνταξιοδοτική πράξη που τον αφορά, συνίσταται στην διάπλαση κατά τέτοιο τρόπο του δικαιώματος αυτού ώστε η ικανοποίηση των επιδίκων αξιώσεών του να προκύπτει εξ αυτής της ίδιας πλέον της διοικητικής πράξης, ως προέκυψε μετά τη δικαστική μεταρρύθμιση αυτής, που λόγω της αρχικής της διατύπωσης είχε προσβάλει το δικαίωμα του εκκαλούντος και είχε ως συνέπεια τούτου προκαλέσει την ενώπιον του Δικαστηρίου διαφορά. Με την έφεση δεν αναγνωρίζεται δηλαδή απλώς ένα δικαίωμα ή διαπιστώνεται μια παρανομία, ούτε ακόμη απευθύνεται από Δικαστήριο μια διαταγή προς τη Διοίκηση. Με το ένδικο αυτό μέσο, η δικαστική εξουσία αναπλάθει τη διοικητική σχέση, επεμβαίνουσα στην πράξη από την οποία προέκυψε η διαφορά, έτσι ώστε και στο πλαίσιο της εκτελεστικής εξουσίας, να μην υφίσταται ο,τιδήποτε είχε πλήξει το επίδικο δικαίωμα. Εντός δε ενός Κράτους δικαίου είναι αναμενόμενο, ως εκ της ισχύος της αρχής της νομιμότητας, τα διοικητικά όργανα να σεβαστούν και εκτελέσουν τις υποχρεωτικές γι' αυτά πράξεις, ιδίως μάλιστα όταν οι πράξεις αυτές διαπλάστηκαν, κατόπιν σχετικής αιτήσεως δικαστικής προστασίας, με το κύρος της δικαστικής εξουσίας. Η υπό κρίση αγωγή, κατά το μέρος που αφορά στην αξίωση του εναγομένου για αποζημίωση, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., για τη ζημία που υπέστη από την μη αναπροσαρμογή της σύνταξής του, σύμφωνα με τις διατάξεις του άρθρου 37 του ν. 3016/2002, κατά το χρονικό διάστημα από 1.8.2005 έως 30.9.2005, έπρεπε να

απορριφθεί, καθόσον μετά την μερική παραδοχή της έφεσής του και την αναπροσαρμογή της σύνταξής του από 1.8.2005, αποκαταστάθηκε αναδρομικώς η τρωθείσα με την παράνομη διοικητική ενέργεια νομιμότητα, αιρουμένων αναδρομικώς και των οικονομικών αυτής συνεπειών και ως εκ τούτου δεν υφίσταται πλέον η επικαλούμενη από τον ενάγοντα και επαχθείσα, εξ αιτίας της ως άνω παρανόμου ενεργείας, ζημία. Κατά λογική ακολουθία, δεν υφίσταται πλέον η βάση για τον καταλογισμό τόκων, καθώς ελλείπει το κεφάλαιο αποζημίωσης, χωρίς πάντως τούτο να σημαίνει ότι ο αποκατασταθείς κατά τα ανωτέρω ενάγων δεν δύναται να διεκδικήσει αποζημίωση εξ άλλου λόγου αν μπορεί να αποδείξει και άλλη ζημία, πλην της αναδρομικώς αποκατασταθείσης, που υπέστη εκ της αυτής παρανόμου πράξεως. Εξ άλλου, η έφεση και η αγωγή αποζημίωσης, σε περιπτώσεις ως η κρινομένη, έχουν δικονομική μόνον αυτοτέλεια και όχι ουσιαστική, δοθέντος ότι η βάση του αιτήματος δικαστικής προστασίας του διαδίκου είναι και στις δύο περιπτώσεις το παράνομο της αυτής διοικητικής πράξεως

**22.** Η Πρόεδρος Ανδρονίκη Θεοτοκάτου, οι Αντιπρόεδροι Μαρία Βλαχάκη και Αγγελική Μαυρουδή και οι Σύμβουλοι Βασιλική Ανδρεοπούλου, Μαρία Αθανασοπούλου και Ειρήνη Κασικέρη διατύπωσαν, εντός της πλειοψηφούσης γνώμης, την εξής ειδικότερη γνώμη: Η προστασία που εξασφαλίζεται με τα άρθρα 20 παρ. 1 του Συντάγματος και 6 παρ. 1 και 13 της Συμβάσεως της Ρώμης τότε μόνον είναι πρακτική και αποτελεσματική, όταν η αξίωση που απορρέει από το δικαίωμα ικανοποιείται στην πράξη, όταν δηλαδή, επί συνταξιοδοτικής παροχής, ο δικαιούχος αυτής εισπράξει, σε εκτέλεση της σχετικής δικαστικής απόφασης, το ποσό που αντιστοιχεί στην παροχή. Υπό το

ανωτέρω πρίσμα, η εκδίκαση της αγωγής, έστω και μετά την παραδοχή κατά τα ανωτέρω της σχετικής εφέσεως, δεν αποβαίνει αλυσιτελής εφόσον, μέχρι της πλήρους εξοφλήσεως των όσων δικαιούται ο συνταξιούχος από την παραδοχή της έφεσής του, η έννομη τάξη δεν έχει πλήρως συμμορφωθεί με τις εκ του δικαιώματός του απορρέουσες αξιώσεις. Συνεπώς, όταν σωρεύονται στο αυτό δικόγραφο έφεση και αγωγή, ως εν προκειμένω, και το Ελεγκτικό Συνέδριο, δικάζον κατ' έφεση, την αποδέχεται, εξετάζει περαιτέρω και το βάσιμο της αγωγής, η απόφαση όμως που εκδίδει επ' αυτής, εφόσον δέχεται την αγωγή, δεν εκτελείται, αν στο μεταξύ η συνταξιοδοτική διοίκηση έχει σπεύσει να ικανοποιήσει τις υποχρεώσεις της που απορρέουν από την απόφαση του Δικαστηρίου επί της εφέσεως.

**23.** Μειοψήφησαν οι Σύμβουλοι Ασημίνα Σαντοριναίου, Σταμάτιος Πουλής, Αγγελική Μυλωνά, Κωνσταντίνος Εφεντάκης, Βασιλική Σοφianού, Αγγελική Πανουτσακοπούλου, Δέσποινα Τζούμα, Δημήτριος Τσακανίκας, Ευφροσύνη Παπαθεοδώρου, Ασημίνα Σακελλαρίου, Αργυρώ Μαυρομμάτη, Κωνσταντίνος Κρέπης και Γεωργία Παπαναγοπούλου, που διατύπωσαν την ακόλουθη γνώμη: Με την εκδιδόμενη επί της έφεσης απόφαση επιτυγχάνεται απλώς η διάπλαση του συνταξιοδοτικού δικαιώματος, κατ' έκταση, δικαιούχο, ποσό και χρόνο έναρξης καταβολής της σύνταξης, χωρίς όμως παράλληλη επιδίκαση (υπέρ του εκκαλούντος και σε βάρος του Δημοσίου) συγκεκριμένου ύψους, συνταξιοδοτικής φύσεως, χρηματικής παροχής (ΕΣ Ολ. 27/2008, 513/2009, 3247/2011). Ο Υπουργός Οικονομικών, στον οποίο ανήκει η αρμοδιότητα εκτέλεσης των συνταξιοδοτικών πράξεων ή αποφάσεων και πληρωμής των κανονισμένων, ανακαθορισμένων ή αναπροσαρμοσμένων

συντάξεων (βλ. άρθρα 67 του ΣΚ, 1 παρ. 1 περ. ιδ' και 90 παρ. 1 και 2 του ν. 4129/2013), με την οποία (πληρωμή) πραγματώνεται το συνταξιοδοτικό δικαίωμα (ΕΣ Ολ. 3437/2009, 1094/2013), μπορεί να υποχρεωθεί σε εκτέλεση δικαστικής απόφασης, με την οποία διαπλάστηκε το συνταξιοδοτικό δικαίωμα του ενδιαφερομένου, μόνο μέσω της προβλεπόμενης στα άρθρα 2επ. του ν. 3068/2002 «Συμμόρφωση της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις (...) και άλλες διατάξεις» και το, κατ' εξουσιοδότηση της παρ. 8 του άρθρου 3 του ως άνω νόμου, εκδοθέν π.δ. 61/2004 «Διαδικασία ελέγχου της συμμόρφωσης της Διοίκησης προς τις δικαστικές αποφάσεις» (ΦΕΚ Α' 54), διαδικασίας συμμόρφωσης ενώπιον του Τριμελούς Συμβουλίου Συμμόρφωσης του Ελεγκτικού Συνεδρίου (ΕΣ Ολ. 3654/2013), και εντός των τιθέμενων με τις ως άνω διατάξεις ορίων, καθόσον ο ρόλος του Τριμελούς Συμβουλίου Συμμόρφωσης περιορίζεται σε διαπίστωση της συμμόρφωσης ή μη της Διοίκησης προς το περιεχόμενο (τελεσίδικης) δικαστικής απόφασης και, κατά περίπτωση, σε επιβολή ανάλογης χρηματικής κύρωσης (ΕΣ Ολ. Πρακτικά 5<sup>ης</sup> Γεν.Συν./24.3.2015). Ενόψει, επομένως, του αμιγώς διαπλαστικού χαρακτήρα της ως άνω απόφασης, ο ενδιαφερόμενος, δεν μπορεί να προβεί σε αναγκαστική εκτέλεση αυτής κατά του Δημοσίου, καθόσον η δυνατότητα υλικού εξαναγκασμού του υπόχρεου σε συμμόρφωση προς το περιεχόμενο δικαστικής απόφασης, ως αναδυόμενη από αυτήν ενέργεια (εκτελεστότητα), προσνέμεται μόνο στην (τελεσίδικη) απόφαση του Δικαστηρίου επί καταψηφιστικής αγωγής (βλ. άρθρα 91 του π.δ. 1225/1981 και 199 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας, που κυρώθηκε με το άρθρο πρώτο του ν. 2717/1999, στις διατάξεις του οποίου γίνεται παραπομπή με το άρθρο 123 του π.δ. 1225/1981, όπως ισχύει μετά την

αντικατάστασή του με το άρθρο 12 του ν. 3472/2006 - πρβλ. ΕΣ ΙΙ Τμ. 1598/2001, 851/2016). Τούτου δοθέντος, όταν επιδίωξη του ενδιαφερομένου είναι η επιδίκαση ή η αναγνώριση της υποχρέωσης καταβολής οφειλομένων από κανονισμένες, ανακαθορισμένες ή αναπροσαρμοσμένες ήδη συντάξεις χρηματικών παροχών ή αποζημίωσης, κατ' άρθρο 105 Εισ.Ν.Α.Κ., για τις χρηματικές παροχές που στερήθηκε εξαιτίας παράνομων πράξεων ή παραλείψεων της Διοίκησης με συνταξιοδοτικό περιεχόμενο (ΕΣ ΙΙ Τμ. 476/2003, 713/2005, 724/2008), η συνταξιοδοτική διαφορά εισάγεται στο Δικαστήριο με το ένδικο βοήθημα της αγωγής (ΕΣ Ολ. 1505, 1510/2005, 3097/2010, 3021/2012, 3297/2013), με την άσκηση της οποίας επέρχονται τα κατά το ουσιαστικό δίκαιο αποτελέσματα, μεταξύ των οποίων και η τοκοφορία κάθε ληξιπρόθεσμης και απαιτητής χρηματικής αξίωσης, ανεξάρτητα από την υπερημερία του οφειλέτη για την καθυστέρηση της καταβολής της (ΑΚ 346, άρθρο 21 του διατάγματος της 26.6/10.7.1944 «Περί κώδικος των νόμων περί δικών του Δημοσίου» και άρθρο 75 παρ. 2 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας). Για την εξέταση δε της αγωγής ουδεμία ασκεί επιρροή, ενόψει όσων προεκτέθηκαν, η παραδοχή της σωρευθείσας στο ίδιο δικόγραφο έφεσης. Αντίθετη άποψη, κατά την οποία μετά την παραδοχή του αιτήματος της έφεσης η αγωγή πρέπει να απορριφθεί, αφού με την ακύρωση ή μεταρρύθμιση της πληττόμενης με την έφεση συνταξιοδοτικής πράξης αποκαθίσταται η τρωθείσα με την παράνομη διοικητική ενέργεια νομιμότητα και αίρονται αναδρομικά και οι οικονομικές συνέπειες αυτής, θα οδηγούσε σε απορρόφηση της αγωγής από την έφεση. Αφού με τον τρόπο αυτό θα φαλκιδεύονταν τα δικαιώματα του προσφεύγοντος-ενάγοντος, καθόσον αυτός θα εστερείτο αφενός των

παρεπόμενων εκ της αγωγής αξιώσεών του (τοκοφορία, προσωρινή εκτελεστότητα, ηθική βλάβη), γεγονός που θα έθετε ζήτημα ως προς το δικαίωμα παροχής πλήρους δικαστικής προστασίας, αφετέρου της δυνατότητάς του να επιδιώξει την ικανοποίηση του συνόλου των αξιώσεών του με αναγκαστική εκτέλεση. Πέραν τούτου, όταν με το διατακτικό της εκδοθείσας κατ' έφεση απόφασης αναγνωρίζεται και διαπλάθεται συγκεκριμένης έκτασης συνταξιοδοτικό δικαίωμα, δημιουργείται κατά τούτο θετικό υπέρ του προσφεύγοντος δεδουλευμένο και το δικαστήριο, υπό το παρόν σύστημα δικαστικής προστασίας, δεν δύναται να εμποδίσει την δια της καταψηφιστικής αγωγής επιδίκαση των χρηματικών παροχών, που αντιστοιχούν στις ήδη αναγνωρισθείσες συντάξεις. Κατά συνέπεια, υπό το πρίσμα τόσο του είδους, όσο και της έκτασης της παρεχόμενης δικαστικής προστασίας, η έφεση δεν συνιστά ούτε δύναται να λειτουργήσει ως αγωγή ή υποκατάστατο αυτής (ΕΣ Ολ. 3097/2010, 3247/2011), στον ενδιαφερόμενο δε ανήκει το δικαίωμα επιλογής του καταλληλότερου, κατά τις περιστάσεις, μεταξύ εφέσεως και αγωγής, ενδίκου βοηθήματος (πρβλ. ΕΣ Ολ. 2119/2005, 1387/2012) ή ακόμη και της σώρευσης στο αυτό δικόγραφο και των δύο αυτών ενδίκων βοηθημάτων (άρθρα 123 του π.δ. 1225/1981, όπως ισχύει μετά την αντικατάστασή του με το άρθρο 12 παρ. 2 του ν. 3472/2006, 124 και 122 του Κώδικα Διοικητικής Δικονομίας).

**24.** Επιλυθέντος του ζητήματος που παραπέμφθηκε στην Ολομέλεια κατά τα γενόμενα δεκτά από αυτήν στην σκέψη 21 της παρούσης, η υπόθεση πρέπει να αναπεμφθεί στο Τμήμα.

**Για τους λόγους αυτούς**

1. Εξετάζει το παραπεμφθέν από το Τμήμα ενώπιον της Ολομελείας του Δικαστηρίου προδικαστικό ερώτημα.

2. Αποφαίνεται κατά τα εκτιθέμενα στη σκέψη 21 της παρούσης.

3. Αναπέμπει την υπόθεση στο ΙΙΙ Τμήμα.

Κρίθηκε και αποφασίστηκε στην Αθήνα, στις 15 Νοεμβρίου 2017.

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ**

**ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ**

**Η ΕΙΣΗΓΗΤΡΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ**

**ΑΣΗΜΙΝΑ ΣΑΝΤΟΡΙΝΑΙΟΥ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**

**ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ**

Δημοσιεύθηκε σε έκτακτη δημόσια συνεδρίαση, στις 14 Μαρτίου 2018.

**Η ΠΡΟΕΔΡΟΣ**

**ΑΝΔΡΟΝΙΚΗ ΘΕΟΤΟΚΑΤΟΥ**

**Η ΓΡΑΜΜΑΤΕΑΣ**

**ΕΛΕΝΗ ΑΥΓΟΥΣΤΟΓΛΟΥ**